

НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ, НО НЕ ОТМЪЩАВАЙТЕ!

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 14 • год. ХСVII • 23 юли 2021 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

108 ГОДИНИ ОТ КЪРВАВИЯ ПОГРОМ И ГЕНОЦИДА НАД ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ

Д-Р ВАНЯ ИВАНОВА

Трагичната история на българското население в Одринска Тракия през 1913 г. започва с Булгаркьой, което е българско село, населено с българи от Родопския край. По данни на акад. Любомир Милетич, основният историограф на събитията в Източна Тракия в началото на миналия век, през 1912 г. в Булгаркьой живеят 2 132 българи.

След Лондонския мирен договор населението на Булгаркьой посреща с удовлетворение вестта, че ще бъде в пределите на България, но за съжаление радостта трае кратко. В началото на юли в селото влизат турци, които издевателстват над българското население. **На 7 юли** турският началник заповядва цялото мъжко население да се събере в края на селото, **край Байдановия мост, където са избити 350 мъже**. Само 8 души успяват да се спасят, а жените и децата с писъци напускат селото. Всички застигнати са съсечени или застреляни. В следващите два дни **селото е разграбено и опожарено**. Останалите живи около 900 души са откарани в Кешан. Младите жени и девойки са пръснати по турските села и потурчени. **Булгаркьой е обезбългарено и изтрито от лицето на земята**.

На 9 юли турските войски навлизат в Одрин и избиват без съд и присъда 521 души българи. В Узункюприйско са унищожени почти всички села, в които живеят българи – Чопкьой, Търново, Ерменкьой, Османли и Ново село. В село Залъф са избити 687 души, а в село Татарлар – няколко десетки селяни.

На 10 юли турците достигат Свиленград (Мустафа паша) и подпалват източната му част. Когато става ясно, че градът ще остане в преде България, турците го подпалват отново и той изгаря до основи. Къщите, черквите, училищата, болницата, казармата, джамиите, големите магазини са изравнени със земята. Част от населението побягва към старата граница на България. Турците успяват да заловят **възрастни хора, които са избити зверски, а телата им хвърлени в кладенци**.

Турските жестокости застигат

българите в селата около линията Ения, Мезек, Куртулен, Чермен, Караагач, както и живеещите в Ортакойско (Ивайловградско). Пострадалите села са Гьокчебунар (Сив кладенец), Покривен, Хухла, Арнауткьой (Гутутка), Дутли (Черничево), Добришка и др. В село Сив кладенец, в читалището са затворени 42 души, сградата е полята с газ и запалена. Опитите на младите да излязат през прозорците, са безуспешни, защото ги посрещат турски куршуми. В село Покривен жертвите са избити в училището, което след това е запалено заедно с църквата. В село Хухла са убити мъжете, а жените заплашени, че ще бъдат изпратени в Анадола за кадъни. Село Горно Ибриорен е нападнато от редовна турска войска, която избива мъже и жени, а децата изхвърля във водите на Арда. В село Гутутка са жените са събрани в една къща и изклани. След българската реокупация труповете са толкова разложени, че решават да не ги погребват поотделно, а ги затрупват във формата на могила, която и до днес напомня за нечуваните жестокости на турците към българските тракийци. Подобни ужаси се наблюдават и в другите български села в Ивайловградска околия. **Къщите, покъщнината, земеделският инвентар и животни са заграбени. Източна Тракия, освободена с кръвта на български войници отново става турско владение**.

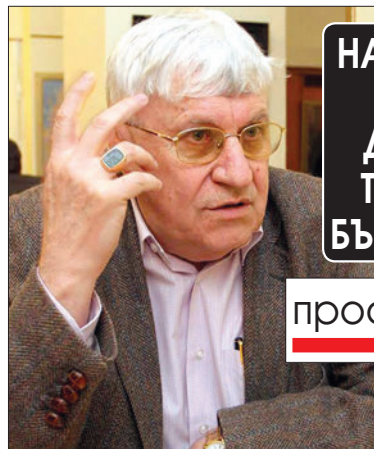
Случилото се през 1913 г. няма равно в новата ни история и е повече от безумство това да се забрави!

Поклон пред светлата памет на всички тракийски мъченици!

Дали поради поредните избори или поради друга причина, политици и журналисти забравиха за началото на кървавия погром над тракийци през юли 1913 г. Съгласно съвременните български нрави, политиките, увлечени в опитите си да ни убеждават какво ЩЕ направят, АКО вземат властта, подминаха годишнината от тракийския геноцид с мълчание. Същото направиха и медиите. Виж, ако има някакъв помен или поклонение, на което присъстват представители на държавните институции, сервилната ни журналистика ще отрази

имената на присъстващите и какво са казали. Но може да забрави да отрази основното, онова за което Съюзът на тракийските дружества вече години наред бие камбаната – геноцидът над тракийските българи да бъде признат, а държавата да поеме своята отговорност и да търси историческа справедливост за избитите и прогонени от домовете им тракийци, за техните човешки и имуществени права.

Българското общество някак си привикна събития с жесток отпечатък върху родната съдба да се подминават с лека ръка. Но Съюзът на тракийските дружества в България ще продължи да пази паметта и ще настоява за справедливост!

НАЙ-ВАЖНАТА БИТКА Е ДУХОВНА И ТЯ НЯМА ДА БЪДЕ ЗАГУБЕНА

проф. А. Пантев

На стр. 4

ПРЕДСТОИ ПРОВЕЖДАНЕ НА НАЦИОНАЛЕН ТРАКИЙСКИ СЪБОР-ПОКЛОНЕНИЕ В КОМИТСКОТО СЕЛО СЛАВЕЙНО

Националният тракийски събор-поклонение в комитското село Славейно ще се проведе на 7 и 8 август. Тази година поклонението е посветено на 118 години от Илинденско-Преображенското въстание.

Традиционни организатори са кметството в с. Славейно, Съюзът на тракийските дружества в България, община Смолян, ГПК „Мурджов пожар“, читалище „Съгласие 1883“ и Църковното настоятелство в с. Славейно.

Програма:

07.08.2021 г.

10:00 ч. – Панихида в памет на загиналите отслужена в храм „Св. пророк Илия“ с. Славейно
10:45 ч. – Тържествена част
11:00 ч. – Слово на доц. Георги Митринов
11:45 ч. – Поднасяне на венци и цветя на паметниците, намиращи се в центъра на Славейно
16:00 ч. – Арт работилница за деца с участието на художничката Кина Бъговска
17:00 ч. – Откриване на фотографска изложба „Славейно-настояще“ автор: Оля Григорова

08.08.2021 год. м. Хайдушки поляни

11:00 ч. – Полагане на венци пред паметника на Илинденци и Преображенци
11:30 ч. – Полагане на венци пред гробовете на Пею и Кольо Шишманови

ПРОГРАМА ЗА НАЦИОНАЛНИЯ ТРАКИЙСКИ СЪБОР-ПОКЛОНЕНИЕ НА ПЕТРОВА НИВА

На 21 август 2021 г. (събота), в местността „Петрова нива“ ще бъде чествана 118-ата годишнина от Илинденско-Преображенското въстание под почетния патронаж на Президента на Република България Румен Радев.

Традиционни организатори на събитието са Община Малко Търново и Съюзът на тракийските дружества в България.

Програма:

10.30 ч. до 17.00 ч.	Пети фолклорен конкурс „Хайдушка и комитска песен“
13.00 ч.	Откриване на документална изложба „125 години организирано тракийско движение в България“
13.30 ч. до 15.30 ч.	Научна конференция на тема: „125 години организирано тракийско движение в България“. Посвещава се на проф. д-р Иван Филчев, почетен гражданин на Малко Търново и дългогодишен председател на Тракийския научен институт
15.00 ч.	По стъпките на преобразенци – „Параклис „Св. Илия“ - село Стоилово (тук на 19.08.1903г. е даден първият сигнал за Преображенското въстание с хвърлената бомба от воеводата Дико Джебев) - река Велека - Петрова нива /продължителност около 2 часа/
17.00 ч.	Хайде на голямото странджанско хоро
17.30 ч.	Посрещане на участниците в тракийски туристически поход „По стъпките на преобразенци“ от село Стоилово
18.00 ч.	Награждаване на лауреатите от петия фолклорен конкурс „Хайдушка и комитска песен“
20.00 ч.	Заупокойна молитва в памет на загиналите преобразенци в храм-костница „Света Петка“
20.30 ч.	Откриване на възпоменателното тържество пред мемориала. Заря-проверка
21.00 ч.	Празничен концерт с участието на странджанските народни певци: Манол Михайлов, Жечка Сланинкова, Ирена Станкова, Зорница Георгиева, Лазар Налбантов, Костадин Михайлов и оркестър „Жарава“

ЗАСТИНАЛИ ОГНИЩА НА БЪЛГАРЦИНАТА. СЕЛО ДЕВЛЕТЛИ-АГАЧ, ЛОЗЕНГРАДСКО

На 5 юли в Юнашкия салон на град Варна бе представена книгата на доц. Геновева Михова „Застинали огнища на българщина. Село Девлетли-агач, Лозенградско“.

Събитието бе организирано от филиала на Тракийски научен институт и Регионалното тракийско дружество в морската столица.

Официални гости бяха: Крассимир Премянов, председател на СТДБ, историкът Стоян Райчевски и Афанасий. Г. Гайдарджи, бесарабски българин от с. Делено, което през първите си 95 от 190 години е носило името Девлет-Агач.

За авторката и нейната книга говориха председателят на СТДБ и историкът Стоян Райчевски.

Мария Николаева представи подробно книгата като акцентира на основното ѝ достойнство – мощно оръжие срещу опитите да се заличи българската памет и да се противопостави на забравата.

Нова книга за тракийските българи

ЗА НОВАТА КНИГА НА ДОЦ. ГЕЛОВЕВА МИХОВА

АВТОР: МАРИЯ НИКОЛОВА

Днес повече от всякога сме изправени пред въпроса откъде идва светът, в който живеем и накъде отива всичко, което ни заобикаля. Какви нови пътища чертаят пред народите великите сили. Същите тези велики държави, които с решенията си нанесоха най-дълбоките, незаличими рани на нашата национална идентичност и териториална цялост.

Новият път, който предлагат е изграждане на единен глобален свят. Глобализация, която като процес се явява нарастване на икономическите, социалните, политическите и културните взаимовръзки между отделните страни, организации и народи. Ако приемем, че това е обективен процес, трябва да познаваме различните тенденции –

а и това, че тя създава екологически и демографски неравновесия, социални неравенства, прояви на тероризъм и престъпност и стремеж за притъпяване на националната памет.

Как трябва да противостоям на тези отрицателни тенденции каквотрябва да съхраним, с какво трябва да се въоръжим, влизайки в този глобален свят?

Синтезирано, въздействащо, това изразява в словото си, по случай годишнина на Преображенско-Илинденското въстание, проф. Васил Проданов: „Където и да си – казва той – ти можеш да бъдеш силен, да усещаш смисъл, ако знаеш кой си. Трябва да имаш история на рода, селището, родината. Те ти създават корените, те ти създават самочувствието.“

Навременен и ценен принос в

вета на предците си, тя възкресява не само събития, спомени и факти, а улавя духа на времето и пространството. И всичко това описано освен исторически достоверно безпристрастно, а най-важното преминало през сърцето, съпреживяно.

За да възкреси спомена за едно от загасналите огнища в Одринска Тракия – село Девлетли-агач, авторката изминава целия път на дедите си от родното място до селищата в България, Бесарабия и Украйна, където се заселват. Споделя болката от вида на изоставените разрушени, запустели домове, в които е кипял живот, раждали се деца, звучала е българска реч.

Мислено изминава пътя, по който прокудените бежанци са преминали пешком в студ и мраз, гладни, с окъсани дрехи. Възкресява спомени, когато майки по принуда са оставяли рожбите си под вековните дъбове на Странджа, рисува потресаващи картини за обезглавени стопани на прага на домовете си и чакщите като лешояди турци да заграбят и се настанят в опразнените домове.

Радостта прелива и наstroението се променя когато описва срещите си с потомците на тези родове, заселили се в България и Бесарабия, които все още пазят спомени за дедите си.

В края на пътя окуражаващо и оптимистично заключава: „Има още памет. Нищо не е забравено. Невидима трансмисия е предавала от поколение на поколение драматичните преживявания, житейските битки и победи на духа на нашите предци.“

От срещите си с отделните семейства впечатлява факта, че освен уникалната история на всяка една

от тях, те всички имат обща съдба, общи черти, които ги отличават, пазят усещане за родство и близост.

Трудното житие и битие на тракийските българи изгражда у тях пословична устойчивост, адаптивност и борбеност. Това генетично богатство се предава на следващите поколения. То продължава да кипи в общата тракийска кръв, и днес призивът на авторката е това унаследено богатство, получено даром, да се пазят и предават, защото: „И днес предизвикателствата продължават и всеки има нужда от опорна точка за да ги посрещне, да се изправи и продължи напред.“ – пише Геновева Михова.

Тя използва целия арсенал от научно-изследователски средства – проучване на научни и исторически източници, срещи и разговори с потомци, посещение на местата, където са живели и където по-късно се установяват след бежанските вълни. Това прави труда и изключително ценен и достоверен. Интересен е подходът, който избира при описанието на фактите и събитията вървейки от частното към общото. Проектирайки историческото време и събитията в рамките на едно българско село, изгражда колективния образ на българите, населяващи тази област и живота на отделните семейства.

Изследването е изградено в две части. В първата част проучването очертава етническия профил, икономическото и духовно развитие на българската народност от Одринска Тракия и участието им в национал-освободителните борби.

Във втората част са очертани превратностите в развитието на село Девлетли-агач. Проследена е съдбата на заселилите се семейства в село Белоградец и други селища в България и Бесарабия.

В началото изследователката ис-

торически проследява заселването от древността в Одринска Тракия. Първи идват траките. След това последва първата заселническа вълна на прабългарите и славяните. Втората вълна се осъществява по време на турските завоевания. Третата вълна е през 17 и 18 век, когато настъпва упадъкът и разложението на Османската империя. През този период размах придобива разбойничеството. Многобройни орди на далии, дишлии, капъзи, еничари, кърджалии нападат селищата и ограбват плодовете от труда на българите. Това предизвиква първата изселническа вълна. Много българи от Малко търновско, Лозенградско и Одринско са потърсили спасение от тези набези и грабежи във Влашко и Русия.

И след тези изселвания в Тракия и Македония преобладаващо население остава българската общност. Значителен е броят на селищата с чисто българско население.

В своето изследване авторката се позовава на статистически данни, събрани от Любомир Милетич, доц. Стоян Райчевски, на официалната статистика за етническия и верския състав в Османската империя. Познавайки се на тях отбелязва, че в навечерието на Руско-турската освободителна война етническата карта на Одринския вилает, наброяващ население над един милион души, над 61% са българи, 18% гърци, 4,9% арменци и евреи и останалите турци, черкези, цигани, албанци. Данните и за други райони потвърждават вековното присъствие на тракийските българи в тези земи.

Авторката задълбочава проучването на селата, населявани изцяло или отчасти с българи и отбелязва, че в зависимост от географското им разположение били разделени на две групи – полски и планински. Успява да посочи и очертае отликите в говора, обичаите, облеклото. Интересни подробни описания прави на традиционните мъжки и женски облекла, на езиковите различия.

По този начин изгражда цялостно етническия профил на българското население в Тракия, познавайки се не само на броя на тяхното трайно присъствие, а и значението на тази българска общност за съхраняване на националната ни идентичност, традиции и духовност. Впечатлява задълбоченият анализ на ролята на църквата и учебното дело в Одринска Тракия.

През всичките години българската общност в Източна Тракия вижда в християнството надеждна опора за съхраняване и отстояване на националната ни идентичност.

След османското нашествие българската църква, българската просвета и книжовност понасят тежък удар, но не прекратяват своето съществуване. В продължение на четири века именно църквите и манастирите са пазители на традициите, на българската култура и грамотност.

Продължава на 3-а стр.

положителни и отрицателни, които лежат в основата му. Да знаем, че глобализацията не е само единен пазар, единно информационно, образователно, научно и културно пространство, свободно пътуване,

отговор на тези въпроси дава доц. Геновева Михова в научно-изследователския си труд, озаглавен „Застинали огнища на българщината. Село Девлетли-агач, Лозенградско.“

Приемайки като лична кауза за-

ЗА НОВАТА КНИГА НА...

Продължение от 2-а стр.

В изследването четем, че църковното дело в Одринска Тракия се превръща в „стожер на българщината, в щит срещу загубата на национална идентичност“. Много родолюбиви българи възприемат като благородно дело изграждането на християнски храмове и участват с дарения. Това тук се осъществява много по-трудно, отколкото в майка България. Авторката отбелязва, че „българската народност в Одринска Тракия е притеснена много повече от елинизъм от всяко друго място, където живеят българи, тъй като тукашните гърци плетат различни интриги с цел да потъпчат и погълнат тракийските българи и системно ги клеветят пред турските управници.

Гърците с лукавства превземат черкви, които българите с потта и труда си съграждат, присвояват всичко, което им принадлежи. Те властват не само в духовната сфера като налагат службата в църквите и обучението на децата да се води на гръцки език, но и материално се облагодетелстват чрез данъци и подкупи.

Това не спира съпротивата на българите. В отделни селища успяват да намерят даскали, които да учат децата им на майчиния език, а в църквите богослужението да се води на гръцки и български. Тези пробиви свидетелстват за подем в църковното дело и борбата за църковна независимост, която с общи усилия е извоювана през 1870 година с възстановяването на самостоятелна българска църква.

Не успяват и опитите на гърците да погълнат българската националност. Малко са българите, които се гърчят. Те биват осмивани както от възрожденския печат и литература така и от останалата българска общност.

За да се освободят от гръцкото и турско влияние, една част от българите приемат Унията и се присъединяват към католическата църква.

Подчертан е безспорния факт, че като цяло българската общност в Източна Тракия вижда в християнството стожер на българщината и с еднаква устойчивост се противопоставят както към насилствено налагане на исляма, така и на налагане на елинизма.

Голяма роля в това отношение играят новооткритите български училища. В Източна Тракия това се превръща в масово движение. Одринските българи се облагат доброволно с данък в полза на просветното дело. Но и в областта на просветата трудно се преодоляват гръцките тегоби. Не са единични случаи, когато гръцки духовници затварят училища, прогонват с различни интриги български учители и ги заменят с гръцки. Но това не спира стремжът на българите към знания. В научното изследване се сочат данни за увеличаване процент на грамотните българи, за броя на новопостроените училища. Полагат се основите на традиции в учебния процес. Годишните изпити на учениците се превръщат в празник за цялото население – българи, турци, гърци, а честването на светите братя Кирил и Методий в израз на патриотизъм.

През този период наред с разрастването на образователното дело българите създават още един вид духовни средища – читалищата. Още с първата им поява, те определят читалищното дело като „свято и благородно дело, израз на милостта към Отецеството“.

Чрез изложените факти и направения анализ, авторката прави извода, че през всичките робски години тракийските българи са отстоявали християнското си вероизповедание. Преодолявайки безброй препятствия са строили църковните си храмове и училища, воювали са за правото в тях да се проповядва и учи на български език.

Значимо място в изследването е отделено на участието на българите от Одринска Тракия в национал-освободителните борби. То се разглежда като неделима част от националосвободителното движение в България.

Тракийските българи, преминали през борбата за църковна независимост и собствено просветно дело, скоро осъзнават идеята за отхвърляне на османското робство и извоюване на независимостта на България. Като начало опознават стратегията и тактиката на четническото движение за подготовка на местното население.

Законово е посещенията на Васил Левски в селищата на тракийските българи, където

Принудителната, насилствена миграция продължава. За периода 1878 г.–1920 г. България е дала приют и е устроила 573 832 изселници от Източна и Западна Тракия. Всички те тръгват, изоставяйки домовете си, имуществото, светините си.

Успяват да вземат най-необходимото, събрано в най-добрия случай в една волска или биволска кола. И днес за тази мащабна имуществена загуба няма решение да бъде възмездена. Европа и преди и сега е глуха и сляпа и не оказва съдействие на България за решаване на този тракийски въпрос. В същото време на България ѝ се налага да приема бежанци от Северна Добруджа, от българ-

основава бъдещите гнезда на революционната борба. Като нелегален революционер деец този район посещава и Панайот Хитов.

След 1895 г. в Одринско започва подготовка за вдигане на всенародно въстание. Изграждат се комитети във всяко селище. Сам Гоце Делчев прави обиколка в Одринско, за да придобие впечатления за състоянието на революционното дело с цел да корординира дейността му за освобождаване и на Македония. Изследването дава представа за изградената мрежа от революционни комитети, хората, които ги оглавяват, относно воденето на борбата. Независимо от разногласията, курсът към въоръжено въстание е предприет и дейността набира темп.

За българите от Източна Тракия Илинденско-Преображенското въстание е отчаян опит да постигнат освобождението на Тракия и Македония и присъединяването им към България.

Авторката проследява както подготовката, така и протичането на самото въстание, подвизите на отделните войводи и чети в кървавите сражения и жестокостите на турците, при което 71% от въстаналите селища са опожарени. Голям е броят на убитите и изкланите, на обезчестените моми и жени. Въстаниците и останалото българско население се порадвало на свободата, извоювана по време на Преображенското въстание само три седмици. Толкова просъществувала Странджанската република.

След зверското потушаване на въстанието настъпва принудителната миграция на българите. Част от тях успяват с големи премехидия да пресекат границата. Сред бежанците преобладават жените, децата, старците, защото мъжете са избити по време на въстанието, и те трябва сами да се грижат за защитата и прехраната си.

Крахът на илюзиите, че може да се извоюва свободата на тракийските българи окончателно рухва след Балканската война.

ските Покрайнини в Сърбия и изявилияте желание бесарабски българи. Все още неукрепналата, изтощена след 500 години османско робство българска държава е трябвало да събере отломките от един насилствено разединен народ. Макар и трудно тя успява да приеме законодателство, което да регулира заселническия процес.

Във втората част на научното изследване авторката подробно проследява превратностите в развитието на село Девлетли-агач.

Започвайки описанието с географското разположение на селото в Странджанско-Сакарския район на Източна Тракия, след това проследява древната история на селото, основано от траките. В историческите и научни извори търси етимологичното значение на наименованието на селото. Особено вълнуващ е разказът и за първата среща с родното място на предците си. Тя тръгва въоръжена със знания от научната литература, с информация от личния архив на дядо си, със спомени от разказите на потомци на бежанци. Впечатлява факта, че тръгва с мечтата да подиша въздуха на този край, да потъне в спомените и разказите за него, с които живее от детството си. Тези спомени се сблъскват с реалността: „Посрещат ни, споделя тя, обраслите с гъста растителност дворове, порутените покриви, закованите с дъски прозорци, съборените наполовина огради. Тези къщи са нямото свидетелство за изживяната трагедия.“

Тъжно е да установиш, че в това чисто българско село днес не е останал нито един българин. Дори и гробищата са заличени. Понастоящем там живеят 400 мюсюлмани, настанали се в български имоти – земи, жилища, гори, пасища.

По ирония на съдбата изселниците от Девлетли-агач от чисто българско село, намиращо се на територия, принадлежаща на Османската империя, попадат в чисто мюсюлманско село в освободена България – с.

Белоградец.

Това ги сплотява още повече и тук на новото място те представляват една обединена земляческа общност на тракийци. В българския тълковен речник срещу понятието „земляк“ е записано: „Човек по отношение на друг, с когото са от един и същи роден край, но само когато са извън него“.

Изследването на доц. Геновева Михова разширява съдържанието на понятието земляческа общност. Тази общност, формирана в родните селища на територията на Тракия, е споена със задружните усилия на българите да отвоюват църковната си независимост, правото на обучение на роден език. Без тези силни родови връзки те трудно могат да оцелеят поединично, да се спасят от издевателствата на вековното робство, да отстояват българската идентичност.

Проследявайки живота им в селищата, в които се заселват в България, авторката открива, че земляческата общност се запазва. И тук надделява силното желание на земляците да бъдат близко един до друг, да продължат да общуват, да са съпричастни към проблемите си и взаимно да се подпомагат. Възхищение предизвиква огромният непосилен труд в проучването на фамилията, заселили се у нас, в Бесарабия и Украйна след напускането на родния край. Авторката разполага с фактически материал за стотици фамилии. В книгата се съдържат безброй вълнуващи истории и събития. Записани са автентични разкази, които имат изключителна научна, историческа и културна стойност, защото са почерпени от непосредствени участници и свидетели на случващото се или от техните внуци, съхранили разказаното от родителите си.

С тази огромна научно-изследователска работа авторката успява да възкреси спомена за родния край на дедите си, да разпали огъня на едно от загасналите огнища на българщината, с което да изгълни синовния си дълг, да внесе своя значителен принос в научната, изследователска дейност в България в тази област.

Книгата е достоен отговор на предупреждението, което отправя към днешните и идните поколения, английският автор Джон Лъо Каре: „Забравата, казва той, е един от най-големите проблеми на съвременния свят, утрешният ден е рожба на вчерашния. Да не обръщате внимание на историята е все едно да не обръщате внимание на вълка пред вратата ви.“

Вълците никога не са преставали да дебнат пред нашата врата. И днес техният вой е оглушителен и ние не бива да се правим, че не го чуваме. Добре знаем, че той няма да бъде прогонен и заглушен с правителствени решения, с дипломатически срещи и преговори.

Единственото сигурно средство е да не позволим забравата да заличи историческата памет, да не позволим пренаписване на националната ни история от учени, обладани не от искрени патриотични чувства, а от политически пристрастия.

Днес доц. д-р Геновева Михова представяйки пред широка читателска публика книгата си „Застинали огнища на българщината. Село Девлетли-агач, Лозенградско“ ни връчва едно силно оръжие срещу опитите да се заличи българската памет и да се противостои на забравата.

Това оръжие е силно, защото е сътворено от задълбочена научно-изследователска работа; то е въздействащо, защото написаното слово е преминало през сърцето на авторката; то е завладяващо, защото е искрено, дълбоко премислено, съпреживяно и осъзнато като синовен дълг пред предците, устояли на изпитанията и запазили българския дух, българското самосъзнание.

ЕДВА СЛЕД НЯКОЛКО ПОКОЛЕНИЯ БЪЛГАРИТЕ ЩЕ ПРЕОДОЛЕЯТ СВОЯТА АПОЛИТИЧНОСТ, АПАТИЧНОСТ И НАГОНА СИ ЗА САМОРАЗРУШЕНИЕ

ПРОФ. А. ПАНТЕВ

ДНЕШНИТЕ ПОЛИТИЦИ СА НАЙ-ДРАСТИЧНО-СКАНДАЛНИЯТ ИЗРАЗ НА НАШАТА БЕЗПОМОЩНОСТ. ТЕ СА ТОВА, КОЕТО СМЕ НИЕ

Но най-важната битка е духовна и тя няма да бъде загубена

ИНТЕРВЮ НА ЛИЯНА ФЕРОЛИ

Андрей Пантев е роден на 26 март 1939 г. в с. Раковица, Видинско. Завършва история в СУ, доктор на историческите науки. Работил е в Института по история при БАН и в СУ. Специализирал и преподавал в Англия и САЩ. Чел е лекции във ВТУ, ЮЗУ, Пловдивския университет, Националната художествена академия, УНСС. Специалист е по нова история на България и по история на международните отношения XIX-XX в. Автор е на много публикации и на около 40 книги. Фулбрайтов стипендиант. Депутат в 39-ото и 40-ото НС от гражданската квота на Коалиция за България. По времето на едни други избори в Кърджали разговаряхме за причините на нашите национални беди.

– Професор Пантев, какво е за Вас писането?

– Някои вече са решили даже, че съм графоман, а аз намирам, че това е единственото, което мога. А така и мога да се отблагодаря на онзи случай на съдбата, който ме е поставил във възможност, сравнително рано за моите години и моя социален произход, да се съприкоснова със световните библиотеки и елитни университетски преподавателски екипи. Т.е. с всичко онова, което днес малко плахо наричаме истински академизъм.

– Точно от него ли имаме днес нужда?

– Да, защото по този начин се избягват така опасните щампи, калъпи и преднамерени решения. Така се следват точно и синкопите на общественно-историческите процеси, в които не винаги побеждава правото дело, а добре подготвеното. И не на последно място, така се поставя и в центъра на историческите процеси Човекът с главна буква.

– Може би поради тази причина сме искали в аванс да поевропеизираме нашата история?

– Този изпреварващ ентусиазъм не ни е чужд, но не трябва да стои преди истинското ни поемане по този жаден път към Европа. Затова пък на суровия европейски фон полесно изпъква темата за нашите национални нещастия, както и това до каква степен те са плод на чужда враждебност и са резултат на нашите немислени действия, мисли и поведение.

– Но и днес, както и в миналото, “европейският фон” продължава да бъде все така притегателен. За добро или за зло?

– Глобалните процеси, изобщо, винаги са предизвиквали един стаден захлас. А равнопоставен глобализъм няма, в него все някой губи. И то, защото липсва основния му тон – духовният. А знаем, че тонът прави музиката. Затова, каквито и да са технологичните постижения, нищо няма да е достатъчно без този основен тон.

– Нашата идентификация също е поставена под въпрос и има опасност да престанем да бъдем себе си, преди да сме

станали други...

– Мнозина работят за тази гибелна опасност, която в момента се лансира и от медиите, и от нашето политическо поведение. Дори с нея се обяснява нашето лошо състояние днес. Тази заблуждаваща и гибелна илюзия трябва изцяло да се изкорени. Това, което днес наричаме Европа, не означава отсъствие или ликвидация на изконни исторически традиции, на естествени исторически натрупвания, благодарение на което ние сме били различни от другите и в същото време като тях. А българският етнос ще има значение в това, което наричаме европейски дом, само с националната си самоличност. И той не може да бъде обезличен, за да стане европейски. Затова трябва да се търси и намери един умерен баланс между българското и онова, което ни прави граждани на света.

– Не съзирате ли някаква панацея в идеята за националната демокрация?

– Национализмът, въпреки че може да бъде и рицар, и чудовище, все пак е нещо много хубаво, защото е едно особено състояние на духа. Чрез него се изразява една принадлежност, която е като ежедневен плебис-

цит. Той е онова чувство, чрез което казваш, че си струва да защитиш Отечеството си, ако е застрашено. А по този начин и ти се чувстваш защитен. Но нито една политическа идея не може да спаси един етнос, ако той е решил, че не си струва повече да изразява своето право на съществуване и на развитие в бъдеще чрез самостоятелни действия. Ето защо в това себеусещане няма готови формули за спасение и за решения. Особено ако една национална общност е поела гибелния път на самоунищожението.

– Историкът може ли да помогне в този процес на самоосъзнаване и пророк на миналото или на бъдещето е той?

– И може, и не може. Зависи от неговата мъдрост, от неговия морал. А и историческата аргументация не винаги може да служи за съвременна мъдрост. Доказаха го случаите, в които много хора станаха пленници на историята и не можаха да се освободят от парализиращия ефект, че така е било в миналото и така ще бъде в бъдещето. Затова и се срещаме с едно умопомрачително възпроизвеждане на минали грешки. Било то за защита на нашите национални интереси, за отноше-

нията ни с нашите балкански съседи, било то за узурпирането на стопанската власт от шепа хитреци. Всичкото това можеше да бъде предвидено. Но това, че политиките не слушат историците, не е само българско явление, то е всеобщо, световно. Но също така и не разбирам оправданието на някои хуманитарни учени, които казват, че са ги заблудили. Заблудена може да бъде девица на 16 години. Зрял мъж, който се занимава с политология, история, право, не може да бъде заблуден. Това е все едно хирургът да мръдне със скалпела при точен разрез. Ние, хуманитаристите, нямаме право да бъдем заблудени, ако се смятаме за такива.

– Цялата ни система, обаче, съдейства за това и възпитава в немислене. Мнимата демокрация също. Докога?

– В политическо и идеологическо отношение светът е глобализиран и аз не вярвам, че така ще продължи. Ще се явят нови философски и политически програми за преустройство на света. А докато нашето общество не е готово за тях, и симулираната или отчасти внедрена демокрация няма да работи за нас. Защото тя не е роза в пустиня, а орхидея, която цъфти при определени условия – температура, влага и специален климат. Липсва ли един от тези компоненти, тя се изражда, както на много места се е израждала в диктатура. Пък и как може с демократични средства да убедиш едно население, че трябва да се жертва в името на бъдещото и да гласува за подобряване на своя живот.

– Този наш аполитичен и апатичен вот в колективната вина отново ли ни предстои?

– Всеки гражданин има своето право да бъде аполитичен, но тогава не трябва да се гневи за това или онова, което се случва. Намирам, че тази апатия е израз на това, че все още търсим поединични спасения и затова все ще ни грози общата беда и вина. А тя, за жалост, ще продължава дотогава, докато не можем да еманираме, избираме и отделяме от себе си избраниците, които могат реално да ни представят и защитят. Днешните политици са най-явният, релефният, дори драстично-скандален израз на нашата безпомощност. Т.е. те са това, което сме ние. Изглежда, трябва търпеливо да се чака да се сменят няколко поколения, за да помъдреем в това отношение.

– Толкова ли е мрачна перспективата?

– Поне докато всеки от нас не прояви своята интелигентност и не разкрие банализираната до втръсване пропаганда и реалната си способност за решения. Но мисля, че сме познавали и много по-мрачни периоди от нашето историческо битие, имало е и още по-угнетяващи предсказания и все пак, независимо, че се стесняваме като етнос, че губим като национална идея, мисля, че, все пак, българското рация ще надделее над славянския ни мистицизъм, който подлага всичко на разрушение. Но, все пак, имаме още много жизнени исторически сокове и още много перспективи. А апокалиптичната перспектива, която чертаят мнозина, няма да се състои. Българите са губили всички битки, без една – последната. Мисля, че последната битка първо предстои, и второ, няма да бъде загубена.

ХАСКОВСКИТЕ ТРАКИЙЦИ СЕ ПРЕКЛОНИХА ПРЕД ПАМЕТНИ МЕСТА

Представители тракийското дружество „Георги Сапунаров“ с председател Кирил Сарджев и на читалище „Тракия 2008“ в Хасково посетиха историческата местност Петрова нива в Странджа и се преклониха пред паметта на героите на Илинденско-Преображенското въстание.

Групата поднесе цветя на паметника и на костницата на българския революционер и войвода Георги Кондолов, който е живял в Хасково. Тракийци запалиха свещи в църквата „Св. Петка“ и разгледаха музея със снимки, оръжия и документи за освободителните борби на българите по време на Илинденско-Преображенското въстание.

В село Бръшлян хасковски цветя окичиха паметника на войводата Пано Ангелов и четника Никола Равашола, загинали в битка с османски военни

части през 1903 г. Семейството на Пано Ангелов, бежанци от Беломорска Тракия, е живяло в с. Брод, което днес е в община Димитровград, чието читалище носи името на славния войвода.

Името на село Бръшлян до 1934 г. е Сърмашик и заедно с имената на Пано Ангелов и Никола Равашола е увековечено в химна на Странджа планина – песента „Ясен месец веч изгрява“, написана от тракийския революционер Яни Попов, починал в Ивайловград. В памет на героите в центъра на Бръшлян ежкна популярната песен в изпълнение на дамската вокална група към читалище „Тракия 2008“ с ръководител Нели Демирева.

Тракийци разгледаха обекти в селото, цялото обявено за архитектурен и исторически резерват с автентичните си къщи, характерни за странджанската

■ Хасковските тракийци в с. Бръшлян

архитектура от 18-19 в, килийно училище, параклиси, долмени и тракийски светилища.

Групата посети и Созопол, приютил някога бежанци от Одринска и Беломорска Тракия и Мала Азия, чиито потомци днес пазят традициите на своите деди. Свещи за здраве и благополучие бяха запалени в църквата „Св. св. Кирил и Методий“, построена от тревненския майстор Уста Генчо от Трявна през 1889 г. за нуждите на заселилите се в Созопол българи бежанци.

Пътуването по паметните места е осъществено в рамките на проект по програма „Културни инициативи“, финансирана на конкурсни начала от община Хасково.

Групата посети и Созопол, приютил някога бежанци от Одринска и Беломорска Тракия и Мала Азия, чиито потомци днес пазят традициите на своите деди. Свещи за здраве и благополучие бяха запалени в църквата „Св. св. Кирил и Методий“, построена от тревненския майстор Уста Генчо от Трявна през 1889 г. за нуждите на заселилите се в Созопол българи бежанци.

■ Пред паметника на Петрова нива

ТРАКИЙСКАТА ПЕВИЦА СОФИЙКА ГЕОРГИЕВА ОТ ТД „ЛАЗАР МАДЖАРОВ“ – СЛИВЕН СЪС ЗАСЛУЖЕНА НАГРАДА

На 3 юни 2021 г. село Обединения (родното място на известната фолклорна певица Мита Стойчева), община Полски Тръмбеш, област Велико Търново кметството съвместно с читалище „Мита Стойчева“ проведе национален фолклорен събор „Авлига пее“ с песните на Мита Стойчева.

В събора участва индивидуално певицата тракийка Софийка Рашева Георгиева от ТД „Лазар Маджаров“ гр. Сливен с песните „Разболял ми се млад Стефан“ и „Рано ми Велко подрани“.

За отлично представяне журито ѝ отлучи първа награда с диплом за първо място и златен медал, връчени лично от професор Тодор Киров при Висшето музикално училище, гр. Пловдив.

Ръководството на тракийското дружество в гр. Сливен, лично председателят Кирил Кирияков и дружките ѝ от фолклорен състав „Тракия пее“ поздравяват своя славеи с много здраве и нови успехи.

Честито, Софче!

ТРАКИЙЦИ, КОЛЕГИ, ПРИЯТЕЛИ И РОДНИНИ ПОЧЕТОХА ТОДОР КОРУЕВ

На 1 юли 2021 г. в тракийския дом в столицата се проведе паметна среща, посветена на Тодор Коруюев. Поводът е три месеца от неговата кончина.

Присъстваха представители на ЦР на СТДБ, ТНИ, в. „Тракия“, „Дума“, издателство „Захарий. Стоянов“, семейството и роднини, много приятели и познати.

Председателят на СТДБ Кр. Премянов припомни, че Тодор Коруюев е знаково име в българската журналистика и публицистика, който до сетния си дъх беше главен редактор на в. „Тракия“, отбелязал през януари т.г. своята 100-годишнина. Той подчерта, че човекът и творецът Коруюев е оставил трайна следа след себе си. За дейността му в полза на тракийската кауза и защитата на тракийските българи ръководството на СТДБ го награди посмъртно със златен медал „Капитан Петко войвода“ и плакет „125 години организирано тракийско движение в България“.

Член кор. Иван Гранитски сподели своите спомени за твореца Тодор Коруюев, който през целия си живот се занимава с вестникарство - от ученическите и учителските си години в Момчилград, преминал през школата на вестниците „Вечерни новини“, „Работническо дело“ и „Дума“, сп. „Везни“, а в последните години работи и като редактор в издателство „Захарий Стоянов“. Той припомни таланта му на писател и публицист, за който е удостоен с три „Златни пера“ на СБЖ, с голямата награда на СБЖ за цялостно творчество, с отличие на Съюза на преводачите, с награда за публицистика „Кирил Маджаров“, с награда на СБП за публицистика „Богомил Нонев“, с Националната награда за политическа публицистика „Георги Кирков“, с Наградата на в. „Дума“ за цялостен принос.

Иван Гранитски представи и последните му книги „Още животописи“, съдържаща публицистични статии, есета, памфлети, полемични бележки, отзиви, житейски истории, писани след 2012 г. и „Овньо льо вакал, каматан...“, в чиито примес от митология, история, етнография, фолклор, народопсихология, мемоаристика, художествена литература и журналистика, авторът разкрива обичта си към родния край.

Спомени за Тодор Коруюев, за детските години, неговото блестящо перо, за духовитият му характер, за невероятната способност да създава и поддържа приятелства, споделиха неговият брат, съпругата Галя, журналистът Пламен Енчев, подуправителят на НОИ Весела Караиванова, поетът Хубен Стефанов.

184 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ВАСИЛ ЛЕВСКИ

На 6 юли (18 юли нов стил) се навършиха 184 години от рождението на Васил Иванов Кунчев – Левски (1837-1873), български революционер, основател на Вътрешната революционна организация, председател на Българския революционен централен комитет и идеолог на национално-освободителното движение. Известен като Апостол на свободата, заради разработването на стратегия за освобождението на България от османско владичество, той мечтае за чиста и свята република, в която всички да имат равни права, независимо от етническата си и религиозна принадлежност.

Животът и делото на големия български революционер са вдъхновявали тракийци в борбите им за национално освобождение. Техните потомци, обединени в Съюз на тракийските дружества в България почитат Левски като национален символ, чиито живот и дело се открояват по начин, присъщ на гений, за когото свободата и любовта към българския народ и Отечеството стоят над всичко.

Един от най-добрите изследователи на живота и делото на Апостола е големият български историк акад. Константин Косев, автор на книга с показателно заглавие „Васил Левски и възкресението на България“. Днес публикуваме едно интервю на М. Балева с акад. Косев, в което той обяснява защо Левски е световно явление, какви са изводите от неговото дело, кои са причините, заради които той влиза в противоречие с Любен Каравелов, както и за четирите питанки в тефтерчето на Апостола след думата НАРОДЕ.

и словото, Левски признава това и се учи от него. Съвсем естествено е такива хора да имат и различия. Докато Левски е по-прагматичен и по-реалистичен, Каравелов е повече поет. Той например лесно се отчайва, може да се уплаши, както е и станало. Писателят си представя революцията – ей-така с четите, тумба-лумба ще я вдигаме. Докато Левски иска тази революция да се осъществи по начин, по който да има ефект. Той употребява една много интересна дума – когато го подканват от чужбина с „айде, бе, какво още се готвите и се мотаате, вдигайте революцията“.

– Каква е тая дума и къде я казва Апостола?

– През септември 1871 г. Левски пише в отговор до Панайот Хитов, който настоява по-бързо да се вдигне въстанието: „На това ви отговаряме, че не трябва бързане, защото от 8 месеца време е от как сме се заловили да работим по чисто български в Българско и да не се облягаме на външни думи... па и още опитът ни показва, че бързата работа излиза ялова ... Ний сто пъти по-много бързаме от вас, защото пътят ни е из Българско, изпод байонетите неприятелски ... Съгласни сме с вас, че не можем се приготвим, както другите сили... но и твърде сме убедени, че трябва поне толкова да се приготвим, колкото е нужно да се предвиди една добра сетнина на предприятието ни, защото в нищо не пригответни ще има сетнина нищо и никаква.“

Ето я думата разковниче на Апостола – сетнина! Която означава още резултат, последица или бъдеще, но в смисъл на добро бъдеще.

– Няма как в пряка връзка с желаната от Левски добра сетнина от въстанието да не е свързан и въпросът за неговото начало, така ли е?

– Разбира се, този въпрос има фундаментално стратегическо значение, поради което Левски непрекъснато го обмисля, като се забелязва известна еволюция в становището му. В началото той смята, че въстанието ще започне тогава, когато „направим прописът си“, т.е. когато се прецени, че подготовката му гарантира максимален бой участници, максимална продължителност по време и максимално широк териториален обхват в страната. А тези изисквания налагат системна и продължителна подготовка, която обаче е затруднена от крайно оскъдните ресурси.

Продължава в следващия брой

АКАДЕМИК КОНСТАНТИН КОСЕВ: АПОСТОЛА НАПРАВИ ОТ ЛОЯЛНИТЕ ПОДАНИЦИ НА СУЛТАНА МОДЕРЕН НАРОД

– Акад. Косев, няма по-самотни хора от паметниците, около които животът продължава да бъде все един и същ. Особено ако са на Васил Левски. Има ли нещо, което забравяме, когато идва поредната годишнина ...?

– Левски е истински кумир за българите. За него е писано много, интересът е огромен и той едва ли някога ще стихне. Подобно на Исус Христос популярността му расте лавинообразно точно в негово отсъствие. Много интересно е това, че българският Апостол на свободата остава непознат за българите преди Освобождението.

– Защо?

– След освобождението вече се премахват всякакви прегради и Левски става интересна личност, особено с това, че цялата му дейност е забулена в такава мъгла, ореолът около него започва да расте мъгливо като снежна топка, която непрекъснато се увеличава. И тогава влизат в действие и измислиците. Дякона е непознат до смъртта си. През годините у нас се чуват разни фантастични приказки – ама как така не са могли да го освободят, когато е хванат, защо не е създадена организация за това.

Хората си представят, че едва ли не по телевизията са съобщили за залавянето му. Та тогава въоб-

ще не са знаели кой е бил хванат. Има такива случаи, когато неговата снимка се разпространява. Турската полиция е една от най-добрите в Европа по онова време и е действала много здраво.

– Как са се добрали до негова снимка?

– Не мога да кажа, но е факт, че тя се разпространява и почти всички заптиета я носят. Левски има дарбата да си сменя външността, той е голям артист между другото. Вазов го е казал блестящо „под външност чужда и под име ново“, т.е. винаги е неузнаваем, за да бъде такъв конспиратор.

– Надраснал ли е той епохата си, що за човек е, какви са му заслугите?

– Абсолютно. Левски е световно явление. Защото такъв род организации няма по света – с такава дисциплина, с лозунги и всички атрибути на една строго конспиративна организация при това централизирана, с централно ръководство, с тайна полиция, с тайна поща. Това е нещо уникално, невероятно.

Всъщност малцина знаят за него, защото той е майстор на конспирацията. Той съзнателно прикрива всяка своя стъпка, за да прави конспиративна организация, която постепенно се превръща в първата политическа организация

в България. Народ, който няма политическа организация, той изобретява, защото не може да се смята за народ. Чрез нея Левски фактически, изковава онай меч, с който българския народ ще си пробива пътя към свободата, и своя национална държава в джунглата на Източния въпрос. Това е важно.

– Кой е важният извод от неговото дело?

– Смятам за най-важно това, че чрез изградената от него Вътрешна революционна организация Левски прави от лоялните поданици на султана модерен народ. От раята прави народ с претенции, народ, който иска своя независимост, своя държава и го постига.

– Възможно ли е един човек сам да свърши толкова много работа?

– Това е такава гигантска работа, която не е по силите на един човек. Самият той впоследствие усеща, че трябва да има и помощници и търси такива. Един сполучлив, какъвто е Ангел Кънчев, а другият – Димитър Общи, не е. Оттам почва и провала. Ангел Кънчев се оказва много интелигентен млад човек. Но както казва самият Левски, не му издържаха нервите. Железни нерви трябва за това напрежение и работа.

– Вярвал ли е в чудеса Апостола?

– Според мен е вярвал в едно чудо, защото в писмо от 1871 г. до Филип Тотю той има една брилянтна фраза – обяснява какво работят в България като му пише следното: „нашето предназначение е да работим така, че Българско да гърми най-бляскаво като единичка държава в цяла Европа.“ Ето с едно изречение той формулира и съвременната национална доктрина, за която всички се жалят, че днес липсва. Вижте колко интересно го е казал. Уникално! Като почнат да се туккат някой път, че нямаме доктрина, им казвам, че Левски още тогава я е формулирал с едно изречение – да бъдем пример за подражание в Европа. Нали към това се стремим сега? Имаме всички основания и като природа, и като климат, и като геополитическо местоположение, а освен това и интелект си имаме. Но всичко го проваляме сега.

– Казвате, че Левски чака момента, в който да избухне въстанието. Това ли е една от причините, заради която той влиза в противоречие с Любен Каравелов?

– Любен Каравелов е най-грамотният българин, най-известният и най-авторитетният, самият Левски го тачи и уважава много. Освен това вестникът му „Свобода“ е като орган на неговата организация. Каравелов е гигант в мисълта

ТРАКИЙСКИ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А, тел.: 02/987 48 96 Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталоген номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: д-р Ваня ИВАНОВА, чл.-кор. на БАН проф. Васил ПРОДАНОВ, чл. кор. на БАН Иван ГРАНИТСКИ, д-р Динко СТРАНСКИ, Мария БОЖКОВА, Хубен СТЕФАНОВ; Тодор КОПУЕВ
Дизайн: Мария БУДЕВА; e-mail: stdb_sofia@abv.bg, тел. 02/986 71 26; факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSGF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Златка Янева (Сливен) – 0897601560; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

СИМЕОН НИКОЛОВ:

АНКАРА СЕ ВИЖДА ОБЕДИНИТЕЛ НА МЮСЮЛМАНСКИЯ СВЯТ

Турция демонстрира, че може да не съгласува свои военни решения с НАТО

ИНТЕРВЮ НА Р. ЦОНЕВА

– Г-н Николов, кои геополитически фактори влияят върху сигурността на Балканите и Черноморския регион?

– Глобалните процеси на промени, движени от интереси към ресурси и влияние, водят до нарастване на геополитическото значение на отделни региони, държави и морски пространства. Така е за Черноморския и Средиземноморския регион, а и за Балканите. За Балканите и Черно море проблемите се разглеждат през призмата на политиката за възпиране на Русия, а в Източно Средиземно море се наслагват и сериозните за НАТО проблеми между Турция и Гърция.

Разслоението между държавите и оформянето на многополюсен свят стимулира създаването на нови съюзи на политическа основа (на страната на Гърция застанаха Египет, Израел, ОАЕ, Саудитска Арабия) или на икономическа и военностратегическа. На оси между няколко държави (Полша–Румъния–Турция) или възраждане на стари амбиции за хегемония (идеята за Великия Туран от Турция). Експерти посочват Китай и Турция като бъдещи възможни рискове. Резултатите от разговорите между президентите на САЩ и Русия дават основание обаче за намаляване на напрежението и пренасяне на акцента върху Китай и вкарване на клин в руско-китайските отношения. Срещата между Байдън и Ердоган не донесе резултати, но е от значение, че се случи, а разговорите ще продължат между министерствата на външните работи и на отбраната.

– Реалистични ли са амбициите и целите на Турция?

– Цялата ѝ активност през последните години във всички географски посоки е базирана върху нереалистични амбиции не на регионална, а на велика държава. Анкара винаги е била труден партньор, но сега демонстрира, че може да не съгласува свои военни решения с НАТО, да нарушава международното право, да заплашва друг член на Алианса (Гърция), да извършва етнически прочиствания и турцизиране на части от съседна държава (Сирия), да ликвидира съюзници на САЩ (сирийските кюрди), да мобилизира като наемници ислямистки джихадисти от терористични организации и да ги използва в Сирия, Либия и Нагорни Карабах. Тя вече не се вижда като част от Запада, а като самостоятелна сила, все още способна да обедини мюсюлманския свят. С изграждането на военни бази в стратегически важни райони (какви то тя има в 5 държави) Турция прави заявка за бъдещо влияние. Пример за това е изграждането на базата в Судан в близост до Адения залив, където и САЩ, Франция, Италия и дори Япония

имат военно присъствие, защото това е „вратата“ на Червено море.

Въпреки амбицията си във военнотехнологично отношение за 100% самодостатъчност до 2023 г. и дори за развиване на успешна търговия със собствено въоръжение и бойна техника Турция все още се нуждае от чужди технологии и ресурси. Това обяснява предложението на Ердоган пред президента Байдън за сътрудничество на отбранителните промишлености на двете страни.

– А какво е отношението на НАТО и ЕС към Турция?

– За САЩ и НАТО Турция продължава да е важен съюзник заради геостратегическото ѝ положение. Въпреки това според изследване на британската компания Kantar Group от 13 юни т.г. тя е възприемана като най-малко надеждният съюзник в Алианса с 23%, а най-надеждни са Канада – 75% и Германия – 73%. Президентът Байдън се опитва да подкопае тактическото сътрудничество между Анкара и Москва и оказва натиск върху Турция заради придобитите руски ракетни системи С-400. Закупуването на руско оръжие според западни коментатори е стратегическа грешка, но и САЩ погрешно дълго отказваха компромиси по договаряне на доставка на „Пейтриът“ за турската страна.

Въпреки острите политически нападки на Анкара срещу съюзници от Алианса тя изпълнява задълженията си. През 2021 г. пое командването на Силите за бързо реагиране. Участва във военни учения на НАТО и сподели недоволството на Алианса от въвеждането от Русия на т.нар. зони за ограничаване на достъп и възпиране (A2/AD), което пречи на военните учения на пакта. А в комуникетите от срещата на НАТО от юни т.г. два пъти бе поименно спомената: „приветства създаването на Център за върховна

морска сигурност на НАТО в Турция“ и „Оставаме бдителни по отношение на изстрелването на ракети от Сирия, които отново могат да ударят или да бъдат насочени към Турция“. Второто е показателно като отстъпление под турски натиск за признаване на терористична опасност от кюрдска страна. Анкара иска да поеме контрола на летището в Кабул след изтегляне на въоръжените сили на САЩ от Афганистан със съвсем различни намерения от американските и афганистанските интереси, а и талибаните се обявиха против това. При посещението си в Турция на 17 юни т.г. министърът на отбраната на Германия увери Анкара в един по-силен ангажимент на Берлин при осигуряване на югоизточния фланг на НАТО и приветства амбициозното ѝ желание за ангажимент в Афганистан.

ЕС се опитва да промени поведението на Турция, въпреки че през март т.г. по повод на годишнината от войната в Сирия я определи като агресор. В актуализираната стратегия за разширяване на ЕС останаха само Западните Балкани, а името на Турция бе извадено. ЕС е готов да увеличи финансирането на споразумението за бежанците, а на въздържането на Брюксел от преговори за членство турският външен министър отговори, че „ЕС няма да стане глобална сила без Турция“.

– Какви са перспективите за военно сътрудничество в Черно море, където ролята на Турция е голяма?

– Възобновяването на сътрудничеството между Турция и Украйна и фокусирането му върху военното направление повишава вниманието от страна на Русия. Украйна се превърна в полезна противотежест в турската еквилибристика между великите държави, а също и в лост за влияние върху Русия. Ердоган е воден от няколко съображения: значе-

нието и ресурсите на страната; да спечели разположението на новия президент на САЩ с подкрепата си за нея; да привлече съюзник в сферата на черноморската активност, тъй като Русия налага все по-силно военноморското си влияние; заради неотклонната политика за подкрепа на кримските татари. Съвместното производство на дрона „Байрактар“ ТВ2, който показва ефективност във войната в Нагорни Карабах, и желанието на Украйна да закупи още 48 броя от него, както и намерението на двете страни за съвместно строителство на корвети и военнотранспортни самолети трасират тенденция, която може да ерозира тактическия съюз между Русия и Турция. Все по-често действията на Ердоган започват да предизвикват недоволство у руския му партньор Путин. Предвид на новата британска стратегия и истинския разцвет на турско-британското сътрудничество, особено в разузнаването и сигурността, както и общите им интереси в Близкия изток, не е изключена една бъдеща ос, в която да влязат Великобритания, Полша, Румъния и Турция.

– Как се отразяват вътрешните проблеми в Турция на външната ѝ политика?

– Бедността и безработицата контрастират с гигантските проекти като Истанбулския канал и космическата програма. Инфлацията е около 18%, а турската лира се обезцени до историческо дъно. Външнотърговският дефицит намалява с 33% през април т.г. спрямо същия месец през 2020. Кризата в отношенията с някои арабски страни се отразява негативно на икономиката на Турция. Засилват се опозиционните настроения. Управляващата партия на Ердоган (ПСР) има само 27% одобрение. Проевропейски настроените турци са разочаровани от двойните стандарти на Европа и отсъствието на политическа реакция срещу репресиите на режима и ограничаването на свободата на словото. Огромни ресурси и усилия се полагат за ислямизацията на населението, въпреки че младите са все по-отворени към Европа. Контролът върху по-голямата част от религиозната сфера е решаващ за поддържането на авторитарната система. Това предполага желание на Ердоган да остане активен в политиката. Ислямизацията на армията според турски експерти върви с по-бързи темпове от тази в гражданското общество. Подготвя се изтегляне на редовните избори от 2023 за 2022 г. Работи се и върху изменения на конституцията. Икономическата криза, социалното напрежение, репресиите срещу опозицията могат да предизвикат националистически настроения и повече външнополитически авантюри.

Източник: Министерство на отбраната